Sprendžiant pagal rastas monetas, kapai gali būti datuoti XVI a. antrąja puse.

Nedidelis įkapių skaičius ir didelis procentas palaidotų vaikų leidžia manyti, jog buvo tirtas kapinių pakraštys. Perkasoje IX, kuri labiausiai nutolusi į Š pusę, rastas tik vienas palaidojimas (kapas 130), o už 8 m nuo jo į Š aptiktos ir 4 stulpavietės – 80x80 cm, 80x70, 55x50 ir 55x40 cm dydžio (4–5 pav.). Jos žymi buvusį statinį – greičiausiai įėjimo į kapines vartus. Taigi 2010 m. tyrinėjimų metu buvo surastas kapinių Š pakraštys.

The cemetery at Mindaugo Street 27, 27A, Vilnius

The investigation of the cemetery discovered in 2009 was continued on the plot at Mindaugo St. 27, 27A (the intersection of Kauno and Mindaugo Streets). A total of 614.2 m^2 was excavated in the N part of the hill, where the burials are concentrated, 53 burials from the second half of the 16th century were unearthed (Figs. 1–3), and 11 grave goods: five bronze rings, three coins (Sigismund August 1569–1570 denars), a small buckle, a potsherd, and a cast sheet bronze ornament. The cemetery's N edge, which was marked by the discovered postholes from the gate that stood here, was found (Figs. 4–5).

The burials had been dug about 40–80 cm deep into light yellowish sand. Above the sand had formed a greyish 15–30 cm thick cultural layer, which contained ceramics: pot, jar, and plate fragments (176 sherds), stove tile fragments (12 sherds), and glass bottle shards. Among the household ceramics, unglazed vessels predominate and only a small percentage of the pots are covered with a green glaze. One black ceramic vessel (several sherds) was found. The discovered ceramics date to the 18th–19th centuries (some possibly being ascribable to the late 17th century).

5 pav. Kapinių ribą žyminčios stulpų vietos pjūvyje. I. Vaškevičiūtės nuotr.

Fig. 5. The section of the postholes marking the cemetery's boundary.

Manvydas Vitkūnas,
Ilona Vaškevičiūtė

Jurgionių senkapis

2010 m. birželio 21 – liepos 4 d. buvo pradėti Jurgionių (Trakų r., Aukštadvario sen.) senkapio (UK 13145) archeologiniai tyrimai. Juos organizavo leidykla „Versmė". Tyrinėjimai Jurgionių senkapyje tapo dalimi kompleksinės kraštotyrinės ekspedicijos, kurios tikslas – surinkti medžiagą kolektyvinei monografijai „Aukštadvaris" (iš serijos „Lietuvos valsčiai"). Archeologinę praktiką ekspedicijos metu atliko VPU Istorijos fakulteto studentai.

Jurgionių senkapis yra kalvelėje, apie 300 m į P nuo Jurgionių kaimo kapinių, 1,5 km į P nuo Trakų–Prienų plento, apie 1 km į R nuo Trakų ir Prienų rajonų ribos. Senkapio P pakraščiu eina Jurgionių ir Kaliūkščių kaimų (kadastrinių vietovių) riba. Senkapis yra kalvelėje, kurios viršūnės H_{abs} 146,00 m, kalvelės pakraščiai – H_{abs} 144,00–145,00 m. Anksčiau kalvelė buvo ariama, dabar jau keliolika metų apaugusi žole. Manoma, kad senkapis užima daugmaž 100x70 m plotą. Senkapio ribos bus patikslintos tolesnių tyrinėjimų metu.

Jurgionių senkapis fiksuotas 1935 m., kuomet, matyt, ir pradėtas saugoti. VAK Karapolio pradinės mokyklos mokytojo Jono Piliaus rašytuose pranešimuose teigiama, kad vietos žmonės kalvelę vadiną „Mogilkomis“, „Pradoka“, „Vysmalais“. Pranešimuose minimi kalvelėje iškasami arba išariami „žmonių kaulai, žiedai, sidabriniai pinigai, kardai, durtuvai, kirviai“. Dabartinio Kaliūkščių kaimo gyventojo Juozo Algio Ramanausko teigimu, Jurgionių senkapį vietos žmonės ir iki šiol vadina „Prancūzkapiais“, „Prancūzų kapais“, o labiau sulenkėję gyventojai – „Mogilkomis“.

Viename 1935 m. rašytame J. Piliaus pranešime taip pat minimi vienas ar du pilkapiai, buvę kalvos šlaite. Pranešimo mašinraštyje rašoma: „Ant to kalnelio seniau buvo supiltas iš žemių koks tai kūgis apie 0,5 m aukščio. Bet dabar jau išnykęs.“ Ši mašinraščio dalis nežinia kieno taisyta ranka. Pataisytas tekstas skamba taip: „Ant to kalnelio atšlaitės seniau buvo supiltas iš žemių du pilkapiai apie 0,5 m aukščio. Bet dabar jau išarti.“ Archeologo Broniaus Dakanio manymu, kalvelėje buvo ariant sunaikinti pilkapiai, o II tūkst. viduryje čia įrengtas senkapis. Suartame kalvos paviršiuje rasta degintų ir daug nedegintų žmonių kaulų, žalvarinės vytinės antkaklės (3 vielų) lankelio gabalėlis, peilis ir žiestų puodų šukės (Dakanis B., Mažai žinomi V–XII a. Rytų Lietuvos pilkapiai, *Muziejai ir paminklai*, Vilnius, 1987, t. 8, p. 60).

1984 m. Jurgionių senkapį žvalgė MMT. Tarybiniu laikotarpiu senkapis buvo ariamas, vietos gyventojo A. J. Ramanausko duomenimis, – daugmaž iki 1970 m. Vėliau paveldosaugininkai kolūkio administracijai uždraudė tai daryti. Tačiau jokio ženklo, liudijančio, jog čia yra archeologijos paminklas, nebuvo pastatyta nei tada, nei atkūrus Lietuvos nepriklausomybę.

Šiuo metu senkapis dirvonuoja, tačiau 2010 m. pavasarį buvo ardomas nelegalių kasinėtojų. Iš vietos gyventojų gavus informacijos apie tai, 2010 m. gegužės mėnesį buvo apžiūrėta Jurgionių senkapio teritorija. Senkapio teritorijoje fiksuotos kelios apie 20–30 cm gylio duobės, rasti išmėtyti žmonių kaulai. Duobių buvo prikasinėta ir gretimose kalvelėse.

2010 m. buvo ištirti 2 plotai (bendras ištirtas plotas – 215 m²), rasti 27 kapai. Taip pat aptikta pavienių žmonių kaulų. Plotas 1 buvo 146 m² dydžio. Šiame plote tirti kapai 1–16. Plotas 2 buvo 69 m² dydžio. Šiame plote aptikti kapai 17–27. Visuose kapuose palaidota po vieną mirusįjį (1 pav.).

Kalva ilgą laiką buvo ariama, todėl dalis kapų apardyti arba visai sunaikinti. Velėnoje ir iškart po ja pasitaikė pavienių žmonių kaulų. Išlikę kapai rasti sekliai, 20–40 cm gylyje (atskirais atvejais – 50–65 cm gylyje). Dėl grunto savybių (žvyringas priesmėlis) kapų kontūrai beveik niekur neišryškėjo.

Bent dalis mirusiųjų senkapyje buvo palaidoti karstuose. Kapuose 4, 5, 15, 26 rasti visiškai sudūlėję jų likučiai – medžio trūnėsiai.

Senkapyje vyravo laidojimo kryptis galva į PR (120–160°) – kapai 1, 2, 4, 6–10, 13, 16,

19, 24. Galva į R (90–110°) buvo orientuoti kapai 12, 14, 18, 27. Į P (170°) orientuoti 2 kapai – 15 ir 26. Visiškai priešingai pagrindinei senkapyje vyraujančiai laidojimo krypčiai, į ŠV (280–320°) buvo orientuoti kapai 3, 5, 17, 20–22. Vienas kapas (25) buvo orientuotas į V (270°), vienas kapas (23) – į PV (250°). Vienu atveju (kapas 11) laidojimo krypties nustatyti nepavyko – palaikai kape gulėjo ne anatomine tvarka. Taigi senkapyje aiškiai vyrauja PR laidojimo kryptis ir jai artimos R ir P kryptys.

Mirusieji laidoti paguldyti ant nugaros. Abiejų rankų padėtį pavyko nustatyti kapuose 1, 2, 4–9, 12, 15–17, 20, 22, 24, 26, 27. Rankų padėtys tokios: 1 variantas – abiejų rankų plaštakos padėtos ant dubens (kapai 5, 7, 15, 27); 2 variantas – kairė ranka tiesi, dešinės rankos plaštaka padėta ant dubens (kapai 12, 16, 22, 24); 3 variantas – dešinė ranka tiesi, kairės rankos plaštaka padėta ant dubens (kapai 4, 8, 20); 4 variantas – kairė ranka tiesi, dešinė ranka sulenkta per juosmenį (kapai 1, 17); 5 variantas – kairė ranka sulenkta per juosmenį, dešinė ranka palenkta po smakru (kapas 2); 6 variantas – dešinės rankos plaštaka padėta ant dubens, kairė ranka sulenkta ir padėta ant krūtinės (kapas 6); 7 variantas – dešinė ranka sulenkta ir padėta ant krūtinės, kairės rankos plaštaka padėta ant dubens (kapas 9); 8 variantas – abi rankos ištiestos palei šonus (kapas 26).

Daugelis kapų buvo su įkapėmis. Be įkapių palaidota tik kiek daugiau nei penktadalis visų mirusiųjų (6 kapai iš 27).

Kape 1 palaidotas vyresnis nei 50 m. amžiaus vyras. Įkapės – žalvarinė pasaginė segė cilindriniais galais, peilis. Taip pat kape rasti 4 keramikos lizdai (visuose – to paties vieno puodo fragmentai, iš viso – 98 įvairaus dydžio šukės). *Kape 2* palaidotas 15–17 m. paauglys.

1 pav. Kapas 8. M. Vitkūno nuotr.

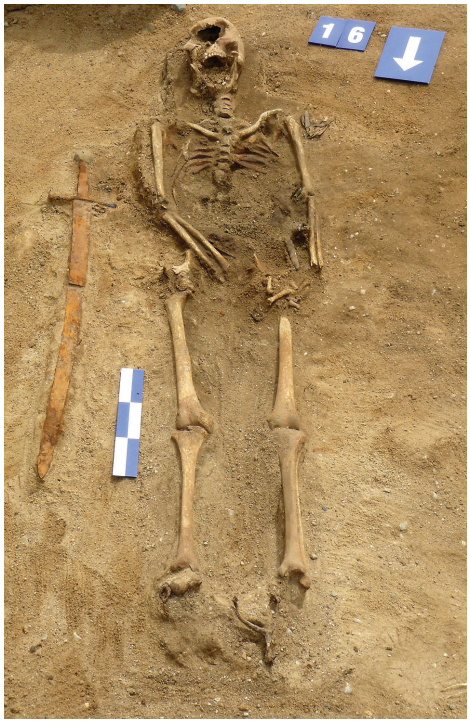
Fig. 1. Burial 8.

2 pav. Įkapės iš kapo 6. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 2. The grave goods from burial 6.

Įkapės – varinis, praplatinta priekine dalimi žiedas užkeistais galais, stačiakampio formos sagtis, fragmentiškai išlikęs pentinas. *Kape 3* (labai apardytas) palaidotas 20–40 m. vyras. Įkapės – skiltuvas ir titnago gabalėlis. *Kape 4* palaidota 50–60 m. moteris. Įkapės – žiedelinis auskaras, žalvarinis juostinis žiedas, peilis. Kape 5 palaidotas 18 ± 6 mėnesių vaikas. Įkapės – peilis ir odinio diržo fragmentai su sagtele bei apkalėliais. *Kape 6* palaidotas 25–30 m. vyras. Įkapės – profiliuota sagtis, galąstuvas, peilis, skustuvas, stačiakampio formos skiltuvas į vidų užsuktais galais ir titnago gabalėlis, įmovinis, rombinio skersinio pjūvio plunksna ietigalis (2 pav.), plačiaašmenis pentinis kirvis. Kape taip pat rasti paukščio kaulai. *Kape 7*

3 pav. Kapas 16. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 3. Burial 16.

4 pav. Pentinas iš kapo 16. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 4. The spur from burial 16.

palaidotas 40–50 m. vyras. Įkapių nerasta. *Kape* 8 palaidotas 12 m. ± 30 mėnesių berniukas. Įkapės – stačiakampio formos sagtis, grandis, peilis odinėse makštyse, plačiaašmenis pentinis kirvis, ietigalis (peikena?), keramikos šukių lizdas (kojūgalyje stovėjo puodas). *Kape* 9 palaidota 45–50 m. moteris. Įkapės – du identiški žiediniai su dviem užspaustais žiedeliais lankelyje ir vienu kabučiu, kurio strypelis apjuostas vielute, o apačioje yra ažūrinis karolis su iš viršaus ir apačios užspaustais karoliukais, auskarai, žalvarinė septynlapė rozetinė segė, peilis, signetinis žiedas su prie lankelio prilituota plokštele, savo puošyba primenantis Radikių (Kauno r.) senkapio kape 59 rastą žiedą), dvi ankstyvosios lietuviškos monetos, dėl apnašų tiksliai dar neidentifikuotos – vienos monetos averse matyti Gediminaičių stulpai ir karoliukų ornamentas.). *Kape 10* palaidotas 12 m. ± 30 mėnesių vaikas. Įkapės – 2 grandys su odos likučiais ir 4 vieno puodo keramikos šukės. *Kape 11* palaidotas 18–19 m. vyras. Įkapės – įmovinis ietigalis rombinio skersinio pjūvio plunksna, plačiaašmenis pentinis kirvis, 2 pentinai su žvaigždiniais ratukais (išlikęs tik vienas), neaiškus metalinis dirbinys. *Kape 12* palaidotas 12 m. ± 30 mėnesių berniukas. Įkapės – žalvarinis žiedas praplatinta priekine dalimi, užkeistais galais,

5 pav. Kalavijo iš kapo 16 viršutinė dalis. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 5. The upper part of the sword from burial 16.

6 pav. Daugiakarolis antsmilkinis iš kapo 24. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 6. The multi-bead temple ornament from burial 24.

peilis, profiliuota sagtis, 2 grandys, ovalo formos skiltuvas, įmovinis ietigalis rombinio skersinio pjūvio plunksna, plačiaašmenis pentinis kirvis. *Kape 13* (labai apardytas) palaidotas 18 ± 6 mėnesių vaikas. Įkapių nerasta. *Kape 14* palaidota vyresnė nei 40 m. moteris. Įkapių nerasta. *Kape 15* palaidota 40–45 m. moteris. Įkapės – du žalvariniai žiedai (vienas žiedas lietas, praplatinta priekine dalimi, puoštas akutėmis; kitas juostinis, su lankelyje įspaustomis dviem išilginėmis linijomis), keramikos šukės, paukščio kaulai. *Kape 16* palaidotas 45–50 m. vyras (3 pav.). Įkapės – odinis kapšelis su žalvariniais apkalais (didžiausias apkalas yra ažūrinis, varpelio formos), ovalo formos, kiek įlenkta į vidų diržo sagtis, peilis, skustuvas, skiltuvas (sutrupėjęs) su titnagu, pentinas su spyglio gale išlikusiu žvaigždiniu ratuku (4 pav.), kalavijas bei nuo jo tvirtinimo prie diržo sistemos likusi sagtelė ir 2 grandys. Kalavijas geležinis, su žalvarine buožele, 111,5 cm ilgio. Geležtė dviašmenė, su grioveliu. Kalavijo rankena su žalvarine buožele ir geležiniu skersiniu. Buoželė tuščiavidurė, užmauta ant kalavijo rankenos, daugiakampio (8 kampai, žiūrint iš priekio) formos, iš abiejų pusių išgaubta (5 pav.). Bendras rankenos ilgis – 22,1 cm, ilgis nuo buoželės iki skersinio – 16,1 cm. Skersinis tiesus, tik nežymiai užlenktas geležtės link. Skersinio galai platėjantys, cilindro formos. *Kape 17* palaidotas 4 m. ± 12 mėnesių vaikas. Įkapių nerasta. *Kapuose 18 ir 19* palaidoti 2 m. ± 8 mėnesių vaikai. Įkapių abiejuose kapuose nerasta. *Kape 20* palaidota 40–45 m. moteris. Įkapė – žalvarinis, juostinis žiedas su lankelyje įrėžta išilgine linija. *Kape 21* palaidotas 30–40 m. vyras. Įkapės – žalvarinis žiedas pinta priekine dalimi, užkeistais galais, peilis ir keramikos šukės. *Kape 22* palaidotas 25–30 m. vyras. Įkapės – stačiakampio formos sagtis, peilis ir yla. *Kape 23* palaidotas 22–24 m. vyras. Įkapės – D raidės formos sagtis, peilis, neaiškus geležinis dirbinys ir keramikos šukės. *Kape 24* palaidota 20–25 m. moteris. Įkapės – 2 daugiakaroliai antsmilkiniai: vienas su 20 paauksuotų karoliukų ant lankelio (6 pav.), kitas išlikęs fragmentiškai, žalvarinis žiedinis auskaras užkeistais galais, ažūrinė rato su 9 stipinais formos segė (7 pav.), identiška rastai prie Kernavės senosios bažnyčios tirtame senkapyje, 3 žalvariniai žiedai (vienas juostinis uždaru lankeliu su dviem jame įspaustomis linijomis; kitas juostinis neuždaru lankeliu, kuriame įspaustos dvi

7 pav. Ažūrinė segė iš kapo 24. M. Vitkūno nuotr.
Fig. 7. The openwork brooch from burial 24.

8 pav. Signetinis žiedas iš kapo 24. M. Vitkūno nuotr.
Fig. 8. The signet ring from burial 24.

išilginės linijos, tarp kurių yra sudėtingas ornamentas – rombai su kryželiais; trečiasis signetinis su prie lankelio prilituota paauksuota plokštele; žiedo lankelio galai užkeisti; plokštelė puošta sudėtingu ornamentu – dviem kryžiumi persipinančiais ovalais, kurių centre yra akutė, nuo jos atsišakoja 4 kryžmos (8 pav.)), peilis ir keramikos šukės. *Kape 25* palaidota 20–40 m. moteris (?). Įkapės – 2 žalvariniai žiedai (vieno lankelis neuždaras, apipintas plona vielute, galai užsegti kabliuku; kito išlikusi tik dalis – pusapvalio skersinio pjūvio lankelis, viename gale suplotas), 2 peiliai, 2 ylos, keramikos šukės. *Kape 26* palaidotas 18 ± 6 mėnesių vaikas. Įkapė – peilis. *Kape 27* palaidota 25–30 m. moteris. Įkapės – 2 žalvariniai klaustuko formos auskarai, kurių pakabučiai apvynioti vielute (ant jos galų užnerta po dvipusį tuščiavidurį skardinį karolį, patys galai užlenkti), keramikos šukės.

Abiejuose tyrinėtuose plotuose taip pat rasta atsitiktinių radinių. Plote 1 aptikta moneta (Aleksandro denaras, Vilniaus kalykla, 1492–1506 m.), miniatiūrinės balnakilpės dalis, spėjamo pentino dalis, geležinis įtveriamasis, trikampio formos plunksna, strėlės antgalis ir spėjamo strėlės antgalio fragmentas, 8 peiliai arba jų dalys, 3 ylos, adata, žalvarinis žiedas praplatinta priekine dalimi su 4 akučių ornamentu, užkeistais galais, apkalai, papuošalų dalys, molinis dvigubo nupjauto kūgio formos verpstukas, keramikos šukės. Plote 2 aptikta dalis pentino, peilis, skustuvas, 3 diržų sagtys, kelios grandys, dalis akmeninio galąstuvo, titnagas nuo skiltuvo, keramikos šukės.

Iš viso tyrimų metu surinkti 174 radiniai, įskaitant pavienes registruotas keramikos šukes bei šukių lizdus. Neskaičiuojant keramikos, surinkti 129 individualūs radiniai. Osteologinė medžiaga perduota VU MF, radiniai – TIM.

Archeologinių tyrinėjimų metu gauti duomenys leidžia teigti, jog Jurgionių senkapis yra gana siauros chronologijos (XIV a. pabaiga – XVI a. pradžia) laidojimo paminklas, paliktas čia gyvenusios lokalios bendruomenės. Beveik 80 % kapų buvo su įkapėmis. Įkapės liudija kai kurių bendruomenės narių aukštą socialinį statusą (turtingi kapai 9, 16, 24), bendruomenės vyrų aktyvų dalyvavimą karinėje veikloje (kalavijas, ietigaliai, kirviai, itin didelis pentinų skaičius (5 vienetai ir vienas spėjamas fragmentas). Laidojimo būdas, gausios įkapės bei vyraujanti laidojimo kryptis (galva į PR) byloja, jog šį senkapį palikusi bendruomenė dar nebuvo labai paveikta christianizacijos.

2011 m. tyrinėjimai Jurgionių senkapyje bus tęsiami.

Jurgionys old cemetery

In 2010, two areas (a total of 215 m^2) were excavated in Jurgionys old cemetery (Trakai District) and 27 burials found (Figs. 1, 3). Almost 80% of the burials contained grave goods (Fig. 2). A total of 174 finds, including individually registered potsherds and sherd clusters, were found. Among the 129 non-ceramic finds were weapons (a sword (Fig. 5), spearheads, axes, and arrowheads), tools and personal items (knives, awls, a needle, a clay spindle whorl, fire strikers, razors, and whetstones), equestrian gear (spurs) (Fig. 4), ornaments (earrings, temple ornaments (Fig. 6), brooches (Fig. 7), and rings (Fig. 8)), clothing elements (belt buckles, loops, leather pouches, and fittings), coins, and clay pot fragments. Several burials contained bird bones. The manner of burial, the abundant grave goods, and the predominant burial direction (with the head to the SE) attest that the community that left this old cemetery had not yet been deeply touched by Christianisation. The data obtained during the investigation allow the assertion to be made that Jurgionys old cemetery has a fairly narrow chronology (late 14th – early 16th centuries) and was left by the local community that lived here.

Donatas Zubrickas

Kunigiškių senkapis

2010 m. spalio mėnesį BRIAI vykdė archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus Kunigiškių senkapyje. Tyrimais siekta nustatyti, ar iš tiesų šioje vietovėje, vadinamoje Markapiais, egzistuoja palaidojimai. Anksčiau nei senkapio teritorijoje, nei apylinkėse archeologiniai tyrinėjimai nebuvo vykdomi. Tyrinėjimų metu iškastos 2 perkasos po 2x6 m ilgio – iš viso 24 m^2.

Perkasa 1 tirta vizualiai numanomo senkapio centre, ant kalvelės. 70 cm gylyje pasirodė *kapas 1*. Smėlis aplink maišytas, ko gero, dėl dažno laidojimo, kapo duobių nebuvo matyti. Griaučiai išlikę neblogai, tačiau trūko kairės kojos blauzdikaulio ir šeivikaulio, kojų pėdų kaulai bei plaštakos su pirštais sunykę. Kairės rankos plaštakos vietoje rastas bronzinis žiedas, ko gero, mūvėtas ant piršto. Kaklo srityje 5 cm žemiau kaukolės rastas alavinis kryželis.

Kapas 2 rastas 70–75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Kapo duobės nebuvo matyti, taip pat ir perkasimo. Kapas visiškai suardytas, išlikusi tik kaukolė, ir ši labai prastai. Lyties ir amžiaus nustatyti nebuvo įmanoma, įkapių nebuvo.

Kapas 3 rastas perkasos PR dalyje. Kapo duobė pasirodė 45–50 cm gylyje. Tai vaiko kapas be įkapių, kurio kaulai sunykę. Griaučių ilgis 1,25 m.

Kapas 4 atidengtas 85 cm gylyje. Griaučiai prastai išlikę, gali būti, kad kaulai buvo išjudinti vėlyvesnio laidojimo metu. Pagal kaukolę galima spėti kad tai – vaikas, ko gero, mergaitė, nes akiduobės apvalios, kaukolė nekampuota. Kapas be įkapių.

Kapas 5 yra po kapu 1, atkastas 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Tai suardytas kapas, tik keletas ilgųjų kaulų kyšojo iš po kapo 1. Kapas, ko gero, suardytas kasant duobę kapo 1 mirusiajam.

Kapas 6 yra greta kapo 1, rastas 1,1 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Griaučiai be kojų kaulų, todėl ilgis tik 80 cm. Mirusiojo lytis – vyras. Prie kairiojo peties, 5 cm nuo kaukolės rasta žiedinė segė.